

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

Підручник

За редакцією
О. П. Подцерковного

Видання четверте, доповнене та перероблене

Одеса
Фенікс
2024

УДК 346
Г 72

*Оновлене видання підручника,
рекомендованого Міністерством освіти і науки України
(лист МОН № 1/11-1226 від 26.02.2010 з.)*

Рецензенти:

Беляневич О. А. – д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного права і процесу
Донецького національного університету імені Василя Стуса;

Устименко В. А. – д.ю.н., професор, директор Державної установи «Інститут
економіко-правових досліджень НАН України імені В. К. Макутова», член-кор.
НАН України, член-кореспондент НАПрН України, заслужений юрист України.

Г 72 **Господарське право** : підручник / О. П. Подцерковний, В. Г. Олюха,
О. О. Квасніцька [та ін.] ; за ред. О. П. Подцерковного. 4-те вид., доп. і
перероб. — Одеса: Фенікс, 2024. — 584 с.
ISBN 978-617-8395-95-7

У підручнику розглядаються в теоретичному і практичному аспекті положення
Господарського кодексу України і спеціального господарського законодавства
України. Особлива увага приділена питанням становлення господарського права як
самостійної галузі права, методам державного впливу на економіку, правовому статусу
суб'єктів господарювання, специфіці інститутів господарського права порівняно із
загальноцивільним регулюванням.

Розрахований на студентів юридичних і економічних закладів вищої освіти,
практикуючих юристів, підприємців і викладачів, на широке коло читачів.

УДК 346

**Друкується за підтримки
ГО «Всеукраїнський центр економічного права»
та ГС «Назовні-Тек»**

ISBN 978-617-8395-95-7

© О. П. Подцерковний, В. Г. Олюха та ін., 2024

ЗМІСТ

Авторський колектив	7
Перелік скорочень	8
Звернення до читачів	9

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Розділ 1. Поняття, система і наука господарського права

§ 1. Історико-соціальні передумови виділення господарського права в самостійну галузь права	12
§ 2. Предмет господарсько-правового регулювання. Господарські правовідносини	22
§ 3. Господарсько-правові норми та господарська правосвідомість	31
§ 4. Метод господарсько-правового регулювання та інші системоутворювальні елементи господарського права	39
§ 5. Наука господарського права	42

Розділ 2. Джерела господарського права

§ 1. Поняття джерел господарського права та господарського законодавства	47
§ 2. Господарський кодекс України як найважливіший акт кодифікації українського права	49
§ 3. Співвідношення Господарського і Цивільного кодексів України	52
§ 4. Нормативний договір як джерело господарського права	55
§ 5. Діловий звичай як джерело господарського права	56
§ 6. Судова практика як джерело господарського права	57
§ 7. Методологія інтерпретації господарсько-правових актів	59

Розділ 3. Правові основи державного впливу на економіку та господарську діяльність

§ 1. Державне регулювання економіки: поняття, роль та економічні теорії	71
§ 2. Поняття методів, засобів і форм державного регулювання економіки	76
§ 3. Законодавче забезпечення державного регулювання економіки України	81
§ 4. Планування та прогнозування господарської діяльності	88
§ 5. Державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності	90
§ 6. Державна підтримка підприємництва	92
§ 7. Державне регулювання економіки в зарубіжних країнах	99

Розділ 4. Легалізація господарської діяльності

§ 1. Поняття легалізації (легітимації) господарської діяльності	106
§ 2. Державна реєстрація суб'єктів господарювання	108
§ 3. Державна реєстрація припинення суб'єктів господарювання	118
§ 4. Дозвільна система та ліцензування у сфері господарювання	122

Розділ 5. Суб'єкти господарського права

§ 1. Поняття і види суб'єктів господарського права	132
§ 2. Правовий статус фізичної особи — підприємця	138

§ 3. Підприємство як основний господарюючий суб'єкт.	140
§ 4. Установчі документи суб'єктів господарювання.	145
§ 5. Державні та комунальні унітарні підприємства. Казенні підприємства.	149
§ 6. Кооператив як підприємство колективної власності.	155
§ 7. Суть і співвідношення різних видів господарських товариств. Корпоративні правовідносини.	160
§ 8. Правовий статус акціонерного товариства.	164
§ 9. Правовий статус товариств з обмеженою і додатковою відповідальністю.	170
§ 10. Об'єднання підприємств.	173
§ 11. Інвестиційні фонди та компанії.	180
§ 12. Суб'єкти некомерційної господарської діяльності (неприбуткові організації).	182

Розділ 6. Правовий режим майна суб'єктів господарювання

§ 1. Поняття та види правового режиму майна суб'єктів господарювання.	187
§ 2. Правовий режим окремих видів майна суб'єктів господарювання.	191
§ 3. Права інтелектуальної власності у складі майна суб'єкта господарювання.	195
§ 4. Цінні папери як об'єкт майнових прав суб'єктів господарювання.	199
§ 5. Право власності як основне речове право у сфері господарювання.	203
§ 6. Особливості права господарського відання та оперативного управління.	207

Розділ 7. Господарські зобов'язання і договори

§ 1. Поняття господарського зобов'язання.	212
§ 2. Класифікація господарських зобов'язань.	214
§ 3. Виникнення, зміна і припинення господарських зобов'язань.	219
§ 4. Господарські договори.	222

Розділ 8. Обмеження монополізму та захист економічної конкуренції

§ 1. Загальна характеристика антимонopolно-конкурентного законодавства.	233
§ 2. Поняття економічної конкуренції.	238
§ 3. Антиконтурентна поведінка у вигляді зловживання монополістичним становищем.	242
§ 4. Атиконтурентні узгоджені дії.	247
§ 5. Антиконтурентні дії органів влади, місцевого самоврядування, адміністративного господарського управління і контролю.	250
§ 6. Контроль за концентрацією суб'єктів господарювання.	252
§ 7. Захист від недобросовісної конкуренції.	256

Розділ 9. Господарсько-правова відповідальність

§ 1. Поняття господарсько-правової відповідальності.	268
§ 2. Підстави та умови господарсько-правової відповідальності.	274
§ 3. Порядок реалізації господарсько-правової відповідальності.	278
§ 4. Господарські санкції приватно-правового характеру.	281
§ 5. Адміністративно-господарські санкції.	291

Розділ 10. Комерційний розрахунок та банкрутство в господарській діяльності

§ 1. Поняття та сутність комерційного (господарського) розрахунку.	302
§ 2. Поняття і матеріально-правові підстави банкрутства.	304

СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА

Розділ 11. Правове регулювання господарсько-торговельної діяльності

§ 1. Поняття господарсько-торговельної діяльності та її правова природа	308
§ 2. Правове регулювання поставки продукції	310
§ 3. Правове регулювання особливих видів поставки	314
§ 4. Біржова торгівля	325
§ 5. Господарські операції, тісно пов'язані з господарсько-торговельною діяльністю.	331
§ 6. Посередництво у сфері господарсько-торговельної діяльності	337

Розділ 12. Правове регулювання управління державним (комунальним) майном та приватизації

§ 1. Правові засади, принципи та система управління державним майном.	343
§ 2. Поняття, суб'єкти та об'єкти приватизації державного та комунального майна	352
§ 3. Способи приватизації. Стадії приватизаційного процесу.	359

Розділ 13. Оренда і лізинг у господарських відносинах

§ 1. Господарсько-правові положення, спільні для оренди майна всіх форм власності	369
§ 2. Особливості оренди об'єктів права державної і комунальної власності.	375
§ 3. Фінансовий лізинг як особлива форма використання і придбання майна	378

Розділ 14. Правове регулювання перевезення вантажів і транспортної діяльності

§ 1. Поняття транспортної діяльності та перевезення вантажів, джерела їх правового регулювання	383
§ 2. Договір перевезення вантажу	388
§ 3. Договори фрахтування та транспортної експедиції.	396
§ 4. Публічно-правові вимоги до транспортної діяльності та перевізника	400

Розділ 15. Правове регулювання капітального будівництва

§ 1. Капітальне будівництво та його нормативно-правове регулювання	405
§ 2. Правовий статус суб'єктів правовідносин із капітального будівництва	411
§ 3. Способи і стадії капітального будівництва.	424
§ 4. Підряд у капітальному будівництві.	430
§ 5. Договори, що забезпечують інжинірингову діяльність у сфері капітального будівництва.	435

Розділ 16. Правове регулювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання

§ 1. Поняття та правова природа фінансової діяльності суб'єктів господарювання	443
§ 2. Правовий режим фінансових послуг і державні обмеження у їх здійсненні	446
§ 3. Банківські операції та їх публічно-правові обмеження.	449
§ 4. Правове забезпечення страхування у сфері господарювання.	456
§ 5. Контроль і нагляд у сфері фінансово-господарської діяльності.	465

Розділ 17. Грошові зобов'язання та розрахункові правовідносини у сфері господарювання

§ 1. Поняття грошей та грошових зобов'язань господарського характеру	468
§ 2. Особливості виникнення, зміни і припинення грошових зобов'язань господарського характеру	474

§ 3. Поняття розрахункових правовідносин	477
§ 4. Порядок відкриття і обслуговування банківського рахунка	479
§ 5. Правове регулювання готівкових розрахунків	482
§ 6. Правове регулювання безготівкових розрахунків	487
Розділ 18. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності	
§ 1. Поняття, види та суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності	497
§ 2. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.	504
§ 3. Форма та зміст зовнішньоекономічних договорів.	511
§ 4. Базисні умови зовнішньоекономічних договорів (контрактів) купівлі-продажу (поставки)	513
§ 5. Особливості розрахунків за контрактами у сфері зовнішньоекономічної діяльності і механізм контролю за надходженням валютної виручки	516
§ 6. Санкції за порушення законодавства про зовнішньоекономічну діяльність.	517
Розділ 19. Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності	
§ 1. Поняття, форми і суб'єкти інвестиційної діяльності.	522
§ 2. Правовий режим іноземних інвестицій	529
§ 3. Правові засади інноваційної діяльності	532
§ 4. Державна підтримка інвестицій та інновацій	536
Розділ 20. Правове забезпечення спеціальних режимів господарювання	
§ 1. Поняття спеціальних режимів господарювання	541
§ 2. Спеціальні режими господарювання в умовах воєнного стану та на окупованих територіях.	543
§ 3. Окремі види спеціальних режимів господарювання.	546
Розділ 21. Правова робота в діяльності суб'єкта господарювання	
§ 1. Поняття правової роботи у сфері господарювання	553
§ 2. Зміст і види правової роботи суб'єкта господарювання.	555
§ 3. Захист прав суб'єктів господарювання при здійсненні державними контролюючими органами перевірок їхньої діяльності.	567
§ 4. Судовий і третейський (арбітражний) захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання.	570
§ 5. Запобігання й усунення неправомірних поглинань і загарбань підприємств.	577
Список основної рекомендованої літератури	581